

**Ткачов Іван Валентинович,**  
начальник наукової лабораторії  
Національної академії Служби безпеки  
України, кандидат юридичних наук,  
старший науковий співробітник

## **ЗАСТОСУВАННЯ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Сучасна Стратегія боротьби з організованою злочинністю базується на чотирьох компонентах: запобігання, переслідування, захист і сприяння [1]. Основні зусилля держави зосереджені на ліквідації економічної бази злочинних угруповань, впровадженні міжнародних стандартів аналізу загроз та координації зусиль усіх правоохоронних органів і міжнародних партнерів.

Поняття про ризик-орієнтований підхід знайшло своє закріплення на законодавчому рівні. Так, у Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» ризик-орієнтований підхід — як визначення (виявлення), оцінка (переоцінка) та розуміння ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та/або фінансування розповсюдження зброї масового знищення, а також вжиття відповідних заходів щодо управління ризиками у спосіб та в обсязі, що забезпечують мінімізацію таких ризиків залежно від їх рівня [2]. У іншому законодавчому акті ризик-орієнтований підхід розуміється як виявлення, оцінювання та визначення ризиків вчинення кримінальних правопорушень у сфері економіки, а також вжиття відповідних заходів щодо управління ризиками у спосіб та в обсязі, що забезпечують мінімізацію таких ризиків залежно від їх рівня [3]. У наукових джерелах застосуванню саме такого підходу до протидії організованій злочинності приділяється останніми роками значна увага [4]. За висновками вчених широке впровадження цієї практики в діяльність усіх правоохоронних органів це прояв здатності держави вирішувати проблеми, що мають системний характер [5].

Умови воєнного стану створюють сприятливе середовище для трансформації організованої злочинності та формування нових механізмів легалізації незаконних доходів. Аналіз фінансових операцій виступає ефективним інструментом

виявлення організованих злочинних угруповань, оскільки дозволяє встановлювати економічні зв'язки між учасниками злочинної діяльності, визначати джерела фінансування кримінальних схем та документувати факти легалізації незаконних доходів. Застосування комплексного фінансового аналізу сприяє підвищенню ефективності протидії організованих злочинності, забезпечує своєчасне виявлення нових кримінальних ризиків та створює передумови для нейтралізації фінансової основи злочинних угруповань.

Особливого значення в умовах воєнного стану набуває системний аналіз діяльності суб'єктів господарювання, залучених до виконання оборонних замовлень, реалізації гуманітарних програм та здійснення відновлювальних робіт. Масштабне фінансування зазначених сфер, спрощення процедур закупівель, необхідність оперативного прийняття управлінських рішень та концентрація значних матеріальних ресурсів створюють середовище підвищених криміногенних ризиків. У таких умовах організовані злочинні угруповання активно використовують господарські структури як інструмент отримання незаконних доходів, маскування протиправної діяльності та проникнення у стратегічно важливі сектори економіки. Саме тому застосування ризик-орієнтованого підходу до аналізу діяльності суб'єктів господарювання набуває особливого методологічного та практичного значення для протидії організованих злочинності.

Ризик-орієнтований підхід передбачає концентрацію аналітичних, контрольних та правоохоронних ресурсів на тих суб'єктах господарювання, діяльність яких характеризується підвищеною ймовірністю порушень законодавства, корупційних проявів та участі у злочинних схемах. Його ключовою перевагою є можливість раннього виявлення криміногенних тенденцій шляхом аналізу системи індикаторів ризику, які відображають економічну поведінку підприємств, структуру їх фінансових потоків, корпоративні зв'язки та особливості участі у державних програмах. У контексті організованої злочинності такий підхід дозволяє виявляти підприємства, що можуть виступати елементами злочинних мереж або використовуватися як транзитні структури для легалізації незаконних доходів.

Особливу увагу слід приділяти суб'єктам господарювання, які виконують оборонні замовлення. Оборонна сфера традиційно характеризується підвищеним рівнем закритості інформації, що

обумовлено необхідністю забезпечення державної безпеки. Водночас обмежений доступ до інформації може створювати передумови для зловживань та формування корупційних зв'язків між представниками бізнесу, посадовими особами та учасниками організованих злочинних угруповань. Організовані злочинні структури можуть створювати або контролювати підприємства, які беруть участь у виконанні оборонних контрактів, використовуючи їх для завищення вартості продукції, постачання товарів неналежної якості або привласнення бюджетних коштів. Ризик-орієнтований аналіз у таких випадках дозволяє виявляти підприємства з непропорційно швидким зростанням обсягів фінансування, відсутністю виробничих потужностей або кадрового потенціалу, а також наявністю складних корпоративних зв'язків із підприємствами, що мають ознаки фіктивності.

Не менш важливим є аналіз діяльності суб'єктів господарювання, залучених до реалізації гуманітарних програм. В умовах воєнного стану значні обсяги гуманітарної допомоги надходять через державні органи, міжнародні організації та благодійні фонди. Організовані злочинні угруповання можуть використовувати підконтрольні підприємства для незаконного привласнення гуманітарних ресурсів, їх подальшої комерціалізації або створення схем конвертації гуманітарної допомоги у грошові кошти. Використання ризик-орієнтованого підходу дозволяє встановлювати підприємства, діяльність яких характеризується невідповідністю між обсягами отриманих гуманітарних ресурсів та фактичними результатами їх використання, а також виявляти ознаки штучного створення посередницьких структур у процесі розподілу допомоги.

Сфера відновлювальних робіт також становить значний інтерес для організованої злочинності. Масштабні програми відбудови інфраструктури передбачають залучення значних фінансових ресурсів та участь великої кількості підрядних організацій. Організовані злочинні угруповання можуть використовувати мережі підконтрольних підприємств для участі у тендерних процедурах, створення фіктивної конкуренції, завищення вартості будівельних робіт або імітації їх виконання. Ризик-орієнтований аналіз дозволяє виявляти підприємства, які систематично отримують державні контракти без наявності відповідного досвіду або матеріально-технічної бази, а також встановлювати взаємозв'язки між учасниками тендерних

процедур, що можуть свідчити про існування картельних змов або контроль з боку організованих злочинних структур.

Методологічною основою ризик-орієнтованого підходу є використання системи індикаторів, які дозволяють оцінювати рівень криміногенних ризиків діяльності суб'єктів господарювання. До таких індикаторів належать: різке збільшення фінансових оборотів підприємства, здійснення значних фінансових операцій без економічного обґрунтування, використання складних ланцюгів субпідрядних організацій, часта зміна керівництва або засновників підприємства, наявність зв'язків із підприємствами, що мають ознаки фіктивності або перебувають у процесі ліквідації. Комплексний аналіз зазначених індикаторів дозволяє встановлювати потенційну причетність підприємств до організованої злочинної діяльності та формувати аналітичні моделі ризику.

Важливим елементом ризик-орієнтованого підходу є використання міжвідомчого інформаційного обміну та сучасних аналітичних технологій. Поєднання даних фінансового моніторингу, податкової звітності, митної інформації, реєстрів юридичних осіб та правоохоронних баз даних дозволяє створювати комплексні профілі суб'єктів господарювання та виявляти приховані зв'язки між учасниками злочинних схем. Використання мережевого аналізу дає можливість встановлювати структуру організованих злочинних угруповань, визначати ключових координаторів фінансових потоків та документувати механізми взаємодії між підприємствами, що входять до злочинних мереж.

Таким чином, застосування ризик-орієнтованого підходу до аналізу діяльності суб'єктів господарювання, залучених до оборонних замовлень, гуманітарних програм та відновлювальних робіт, є ефективним інструментом протидії організованим злочинності в умовах воєнного стану.

Такий підхід дозволяє своєчасно виявляти підприємства з підвищеним рівнем корупційних ризиків, встановлювати економічні зв'язки між учасниками злочинних угруповань та запобігати використанню державних і міжнародних ресурсів у кримінальних цілях. Його впровадження сприяє підвищенню прозорості економічних процесів, зміцненню системи фінансового контролю та формуванню ефективних механізмів нейтралізації фінансової бази організованої злочинності.

### **Список використаних джерел**

1. Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020р. №1126-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text>
2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
3. Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>
4. Ризик-орієнтований підхід у боротьбі зі злочинністю: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф.(м. Харків, 27 берез. 2026 р.) / орг. ком.: А. П. Гетьман, Б. М. Головкін, О. В. Таволжанський. Харків: Юрайт, 2026. 140 с. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/21090>
5. Некрасов Вячеслав, Катамадзе Грігол. Ризик-орієнтований підхід (РОП) в діяльності органів правопорядку. Методологічні засади застосування РОП. URL: [https://vaite.kiev.ua/doi/ilp/ILP\\_Ch\\_25.pdf](https://vaite.kiev.ua/doi/ilp/ILP_Ch_25.pdf).

***Туз Олександр Сергійович,***

доцент кафедри спеціальних дисциплін  
факультету правоохоронної діяльності  
Національної академії Державної  
прикордонної служби України  
імені Богдана Хмельницького, кандидат  
психологічних наук, доцент

### **КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЯК ФУНКЦІОНАЛЬНА ПІДСИСТЕМА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ**

Сучасний розвиток злочинності характеризується високим рівнем організованості, транснаціональним характером, використанням цифрових технологій, криптовалют, захищених каналів комунікації та засобів анонімізації діяльності. Одночасно триваюча збройна агресія проти України суттєво змінила